

Σπύρος Αναγνώστου

ΑΣΤΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Η Βιομηχανική Επανάσταση και

οι σύγχρονες πόλεις

- Οι πόλεις στις οποίες ζούμε, ιδιαίτερα οι παλαιότερες, είναι ουσιαστικά «παλίμψηστα», που διαμορφώθηκαν στους αιώνες της ιστορίας τους, και για αυτόν τον λόγο αναγνωρίζουμε σε αυτές χαρακτηριστικά που προέρχονται από διαφορετικές περιόδους.
- → Ωστόσο, ο χαρακτήρας που κυριαρχεί στις περισσότερες πόλεις του ανεπτυγμένου κόσμου, είναι αυτός που διαμορφώθηκε στη βιομηχανική πόλη
- → είναι ο χαρακτήρας της βιομηχανικής πόλης...

Europe's 15 oldest cities

1. Argos, Greece 5000 BC
2. Athens, Greece 5000-4000 BC
3. Plovdiv, Bulgaria 4000-3000 BC
4. Kutaisi, Georgia 2000 BC
5. Chania, Greece 1400 BC
6. Larnaca, Cyprus 1400 BC
7. Thebes, Greece 1400 BC
8. Trikala, Greece 1200 BC
9. Chalcis, Greece 1200 BC
10. Lisbon, Portugal 1200 BC
11. Cadiz, Spain 1100 BC
12. Patras, Greece 1100 BC
13. Zadar, Croatia 1000 BC
14. Mytilene, Greece 1000 BC
15. Chios, Greece 1000 BC

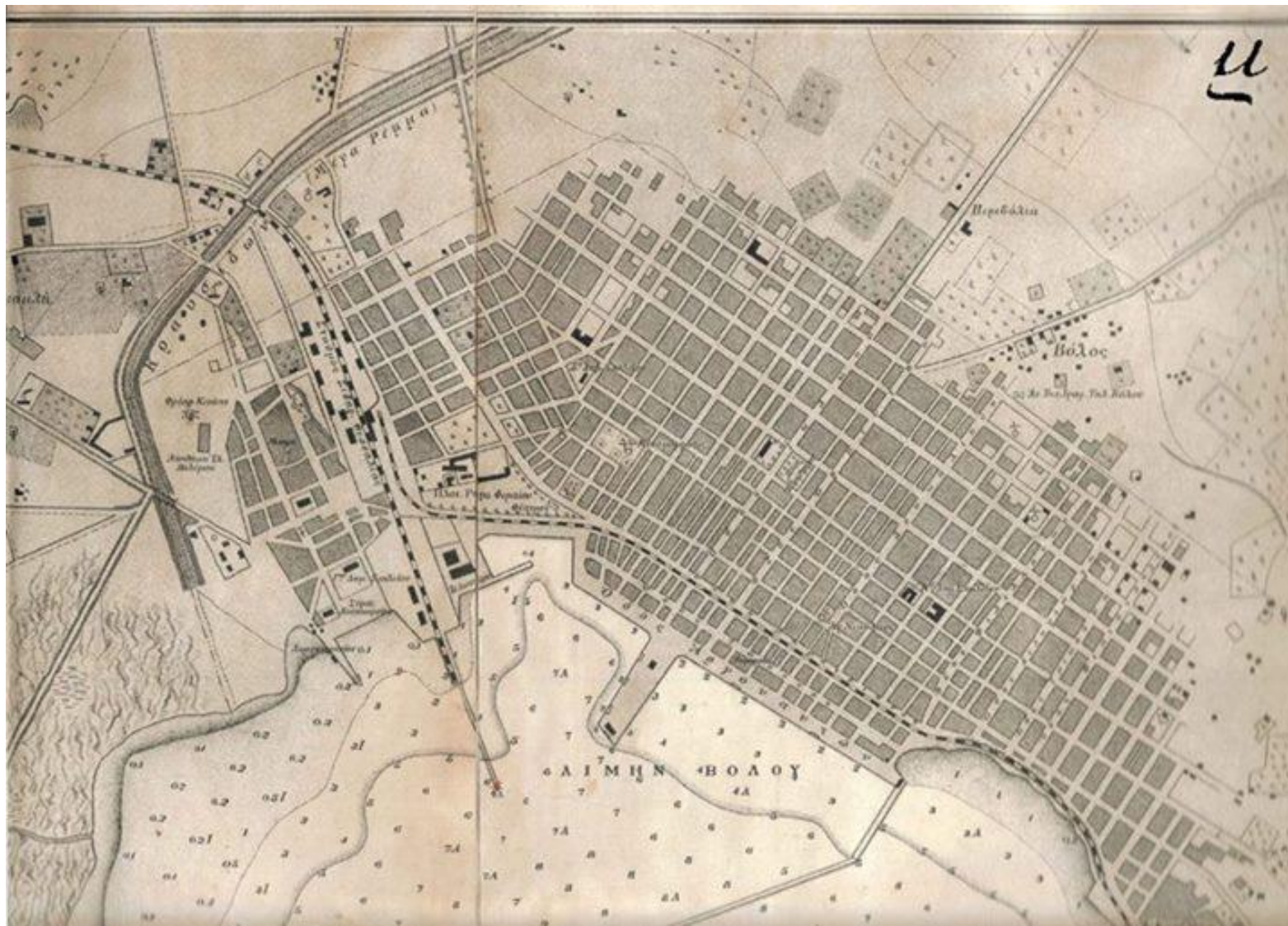

Data: History of Europe Encyclopedia

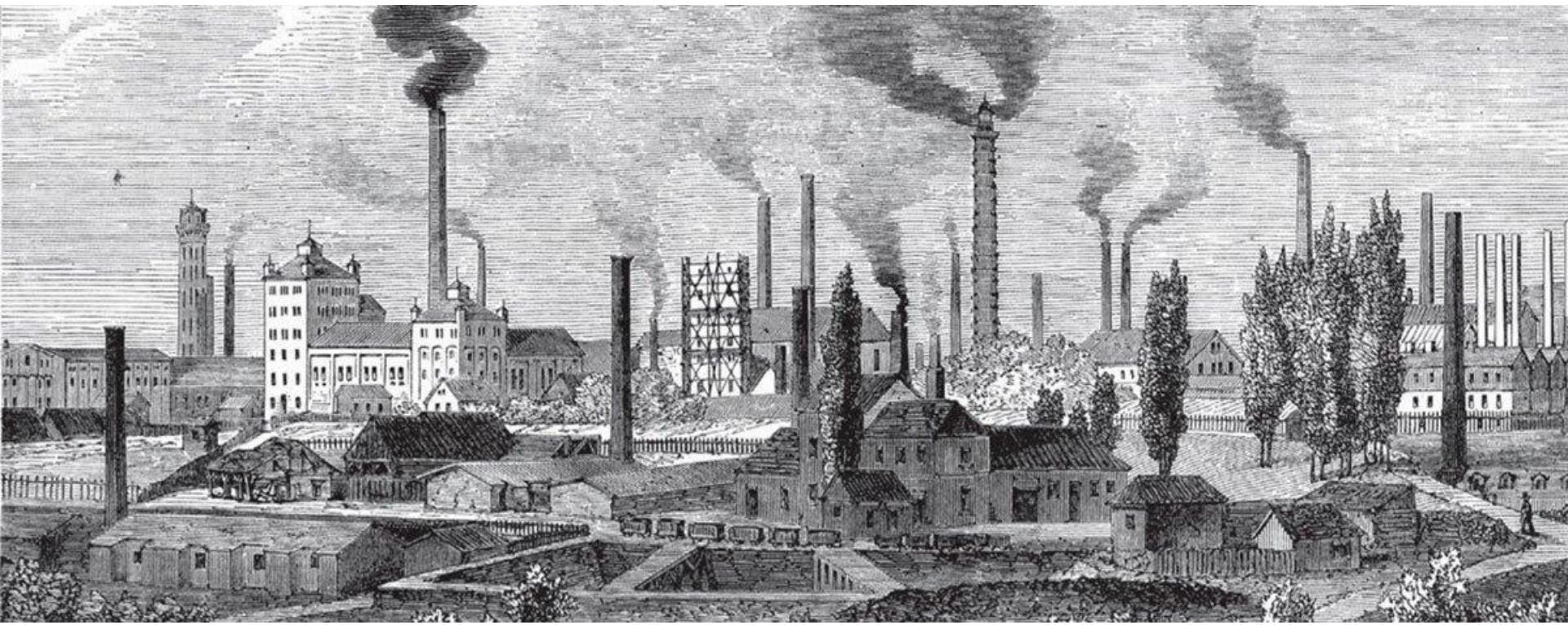

Ιδρυμένη μόλις το 1923, η Νέα Ορεστιάδα είναι η μικρότερη «ηλικιακά» πόλη της Ελλάδας αλλά και η βορειότερη της χώρας. Παρ' όλα αυτά, δεν έχει σε τίποτα να ζηλέψει παλαιότερες πόλεις της χώρας και σύγχρονα αστικά κέντρα.

- Δύο χρόνια μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας, με βασιλικό διάταγμα της 31ης Μαρτίου 1883 (ΦΕΚ 126), ιδρύθηκε ο Δήμος Παγασών, ο προκάτοχος του σημερινού Δήμου **Βόλου**. Η ανάπτυξη της νέας πόλης ήταν ραγδαία.

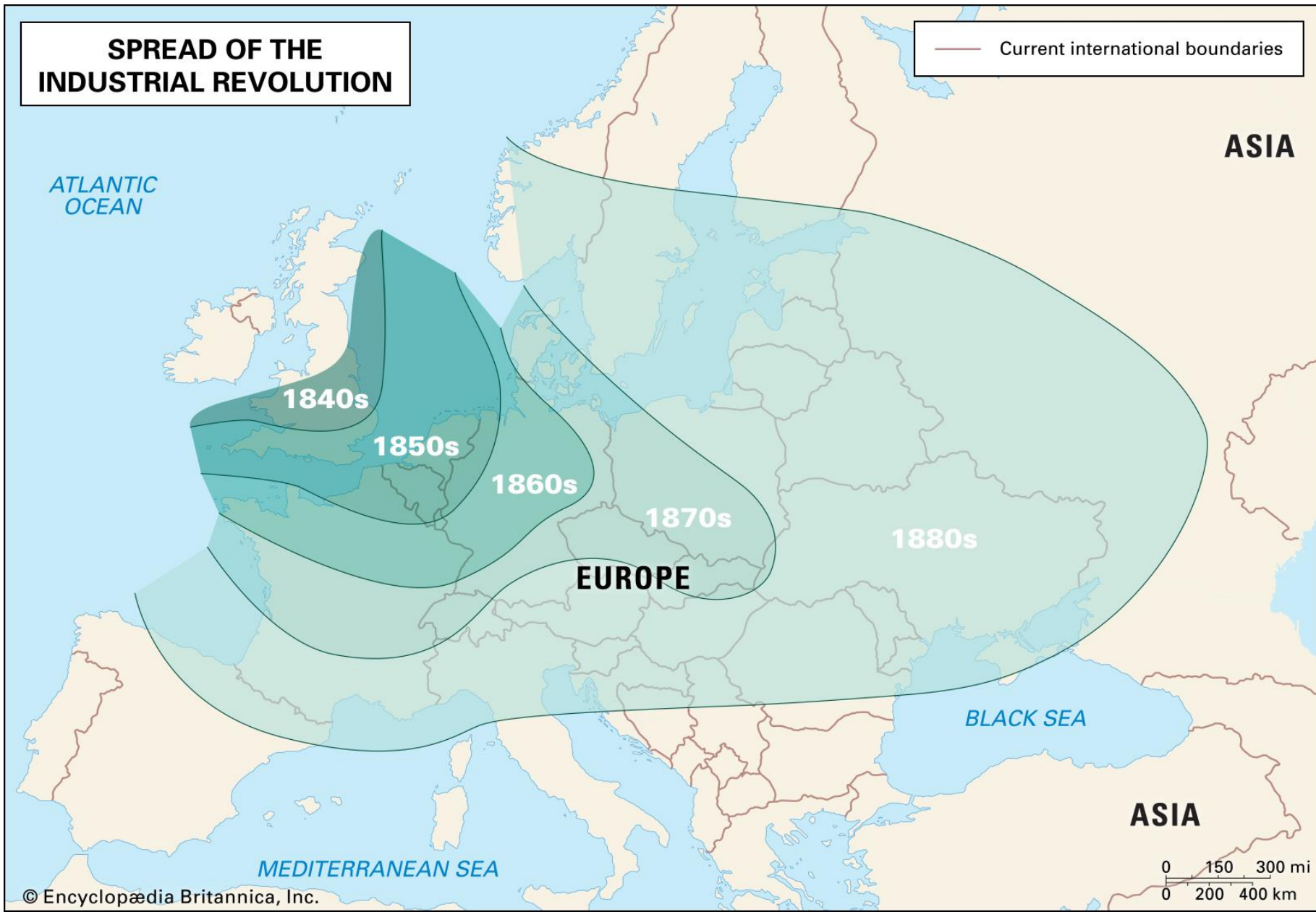
- Βιομηχανική επανάσταση
- 1760 – 1840 Αγγλία
- 1800 – 1900 Γαλλία
- 1840 – 1920 ΗΠΑ

• **Γιατί η Αγγλία ;;;**

- - απουσία εμφύλιας διαμάχης
- - η Κυβέρνηση ευνοούσε το εμπόριο
- - καπιταλιστικό “laissez-faire”
- - μεγάλη μεσαία τάξη
- - νησιωτική γεωγραφία
- - κινητικότητα του πληθυσμού
- - όλοι κατοικούσαν σε λιγότερα από 20 μίλια από πλωτά κανάλια
- - μεγάλη επιστημονική παράδοση (και τεχνολογική)
- - αδύναμες συντεχνίες

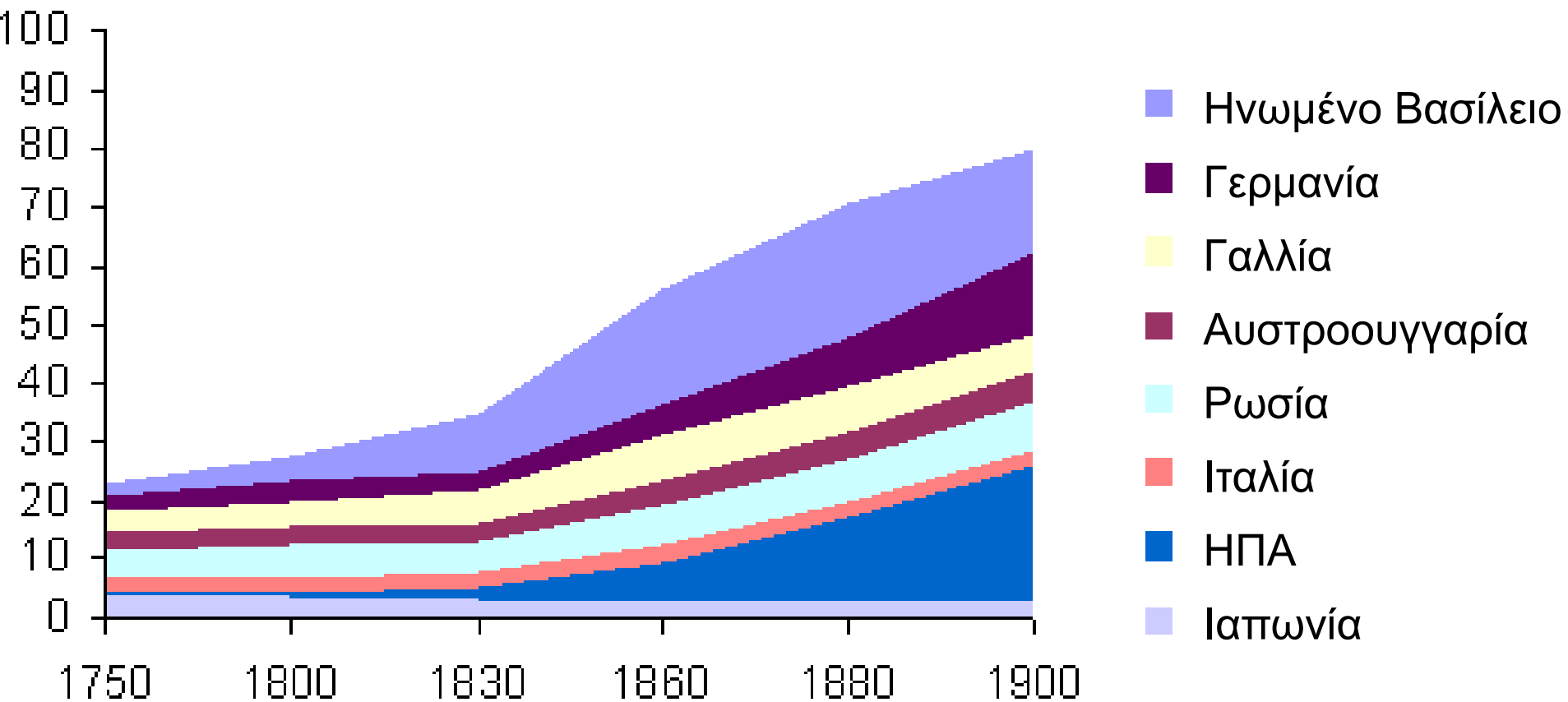
- **Στην ηπειρωτική Ευρώπη, βασικές κοιτίδες της βιομηχανίας, μετά το 1850:**
- - Βορειοανατολική Γαλλία
- - Βέλγιο
- - Ολλανδία
- - Δυτικά Γερμανικά κρατίδια
- - Βόρεια Ιταλία
- - Σαξωνία (στη Ν.Α. Γερμανία)

Στην Ευρώπη, η εξάπλωση της Βιομηχανικής Επανάστασης, από τα δυτικά προς τα ανατολικά

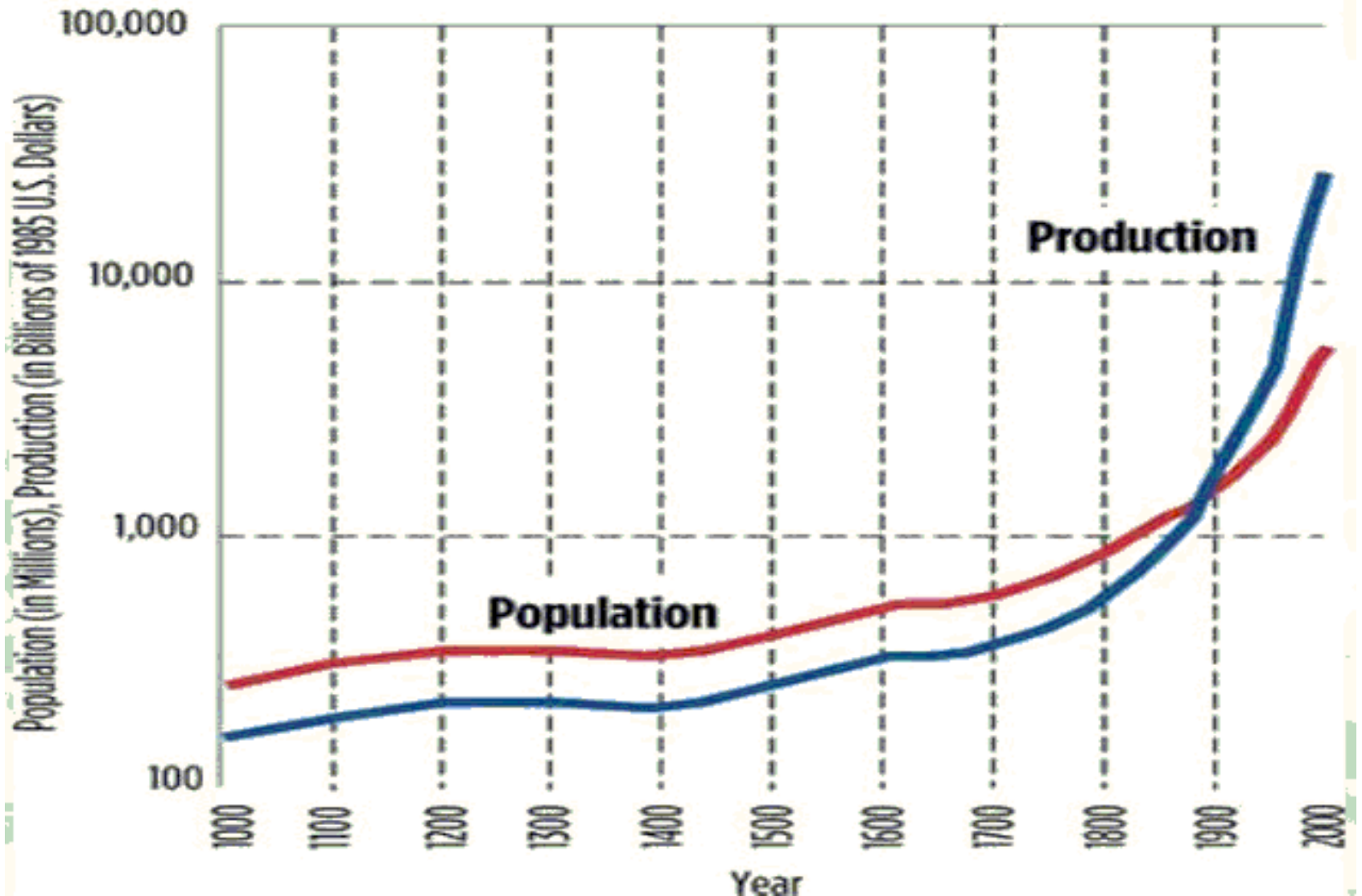

- Τομείς όπως:
- **Υφαντουργία**
- **Χαλυβουργία**
- **Μηχανολογικός εξοπλισμός**

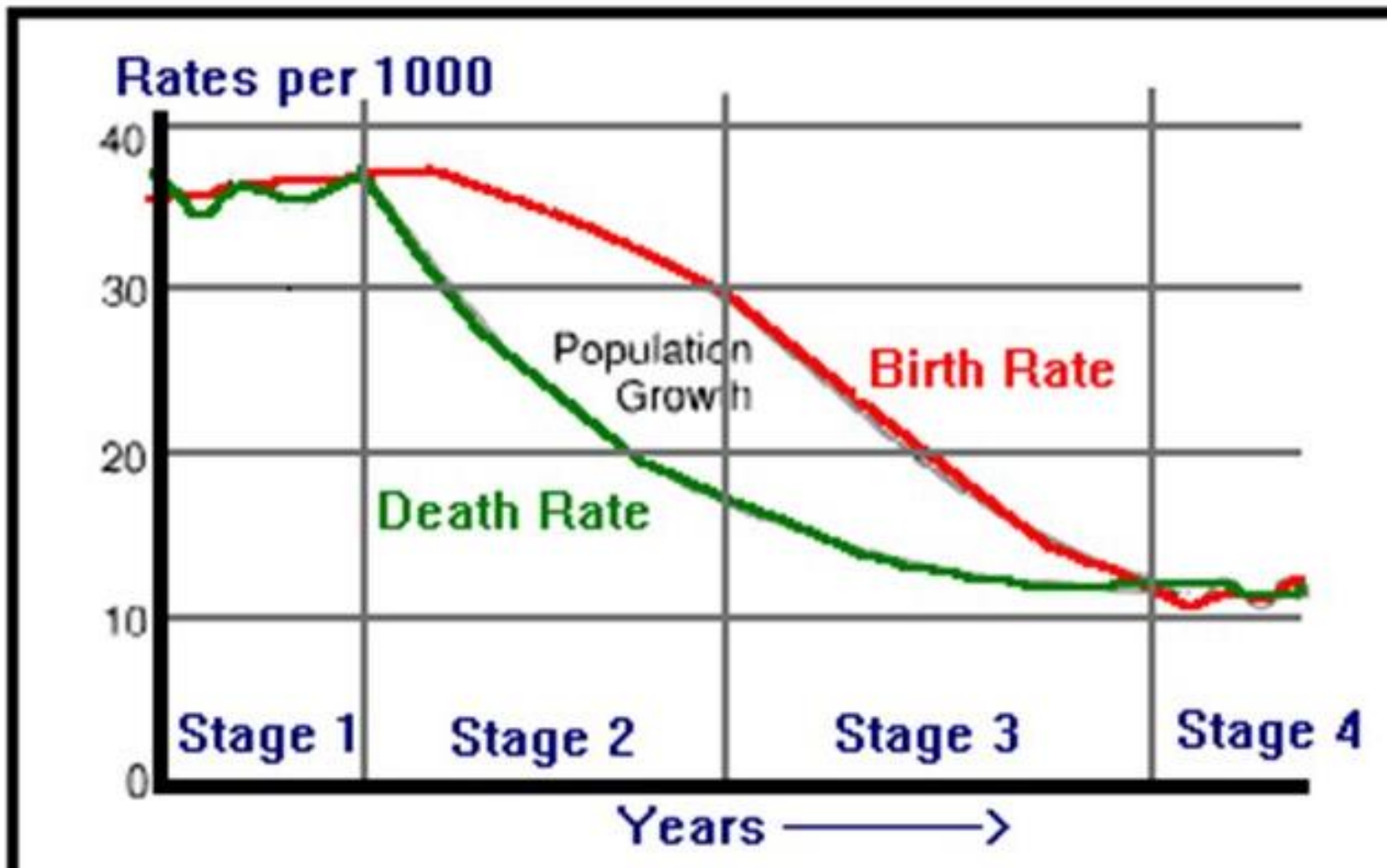
Ποσοστό της παγκόσμιας βιομηχανικής παραγωγής, 1750 - 1900

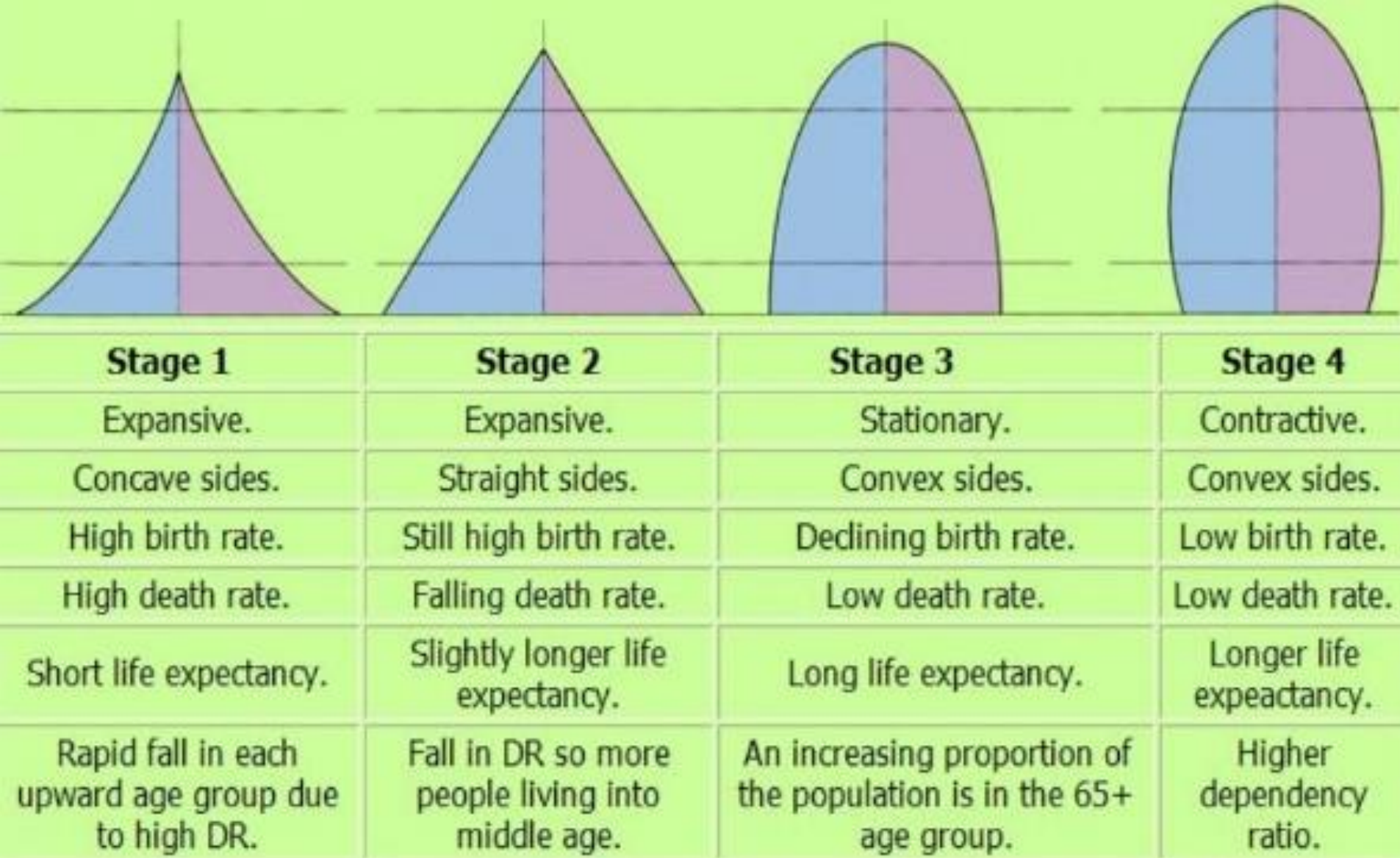

Με την έναρξη της Βιομηχανικής Επανάστασης, η παραγωγή **αγαθών** άρχισε να αυξάνεται ταχύτερα από την αύξηση του **πληθυσμού**

Η «δημογραφική μετάβαση» της δυτικής Ευρώπης
συμβάδισε με τη Βιομηχανική Επανάσταση

Οι φάσεις της δημογραφικής μετάβασης στην πυραμίδα των ηλικιών

Η Βιομηχανική Επανάσταση συνοδεύτηκε από ραγδαία αστικοποίηση, κυρίως στη Βρετανία, αλλά και στη Βόρεια Ευρώπη γενικά - 1850

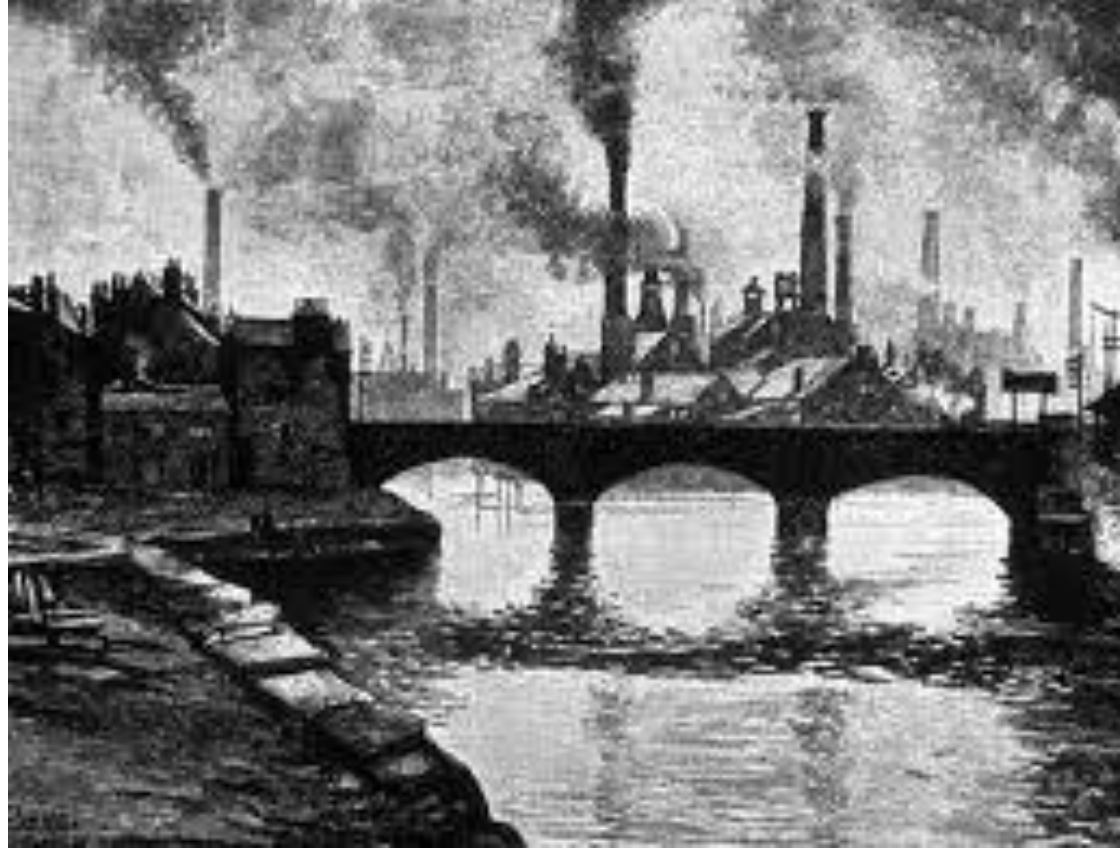

Ο πληθυσμός 4 πόλεων της Αγγλίας στη Βιομηχανική Επανάσταση

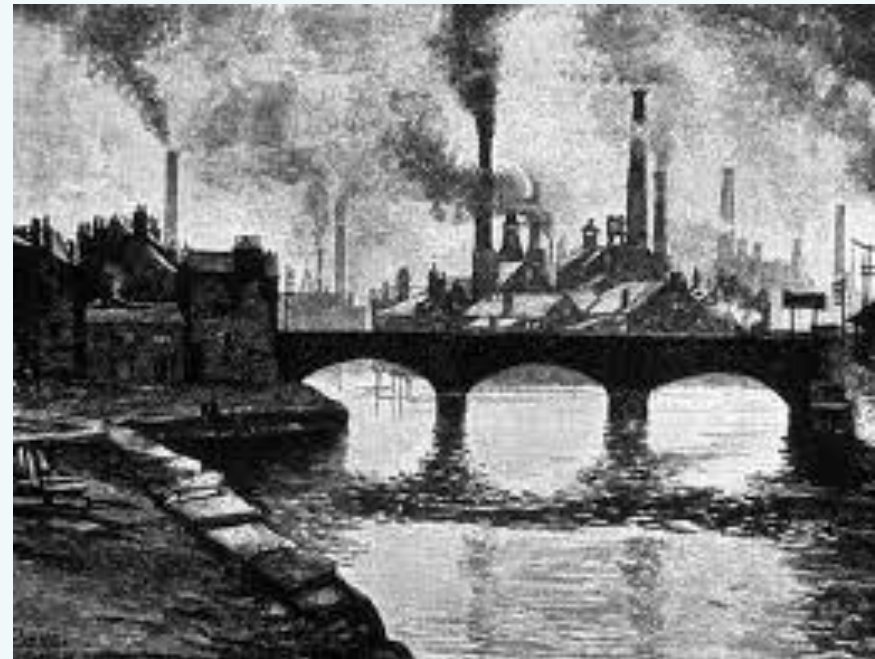
Cities	1801	1841
Manchester	35,000	353,000
Leeds	53,000	153,000
Birmingham	23,000	183,000
Sheffield	46,000	111,000

Source: Korn (1953, p. 67)

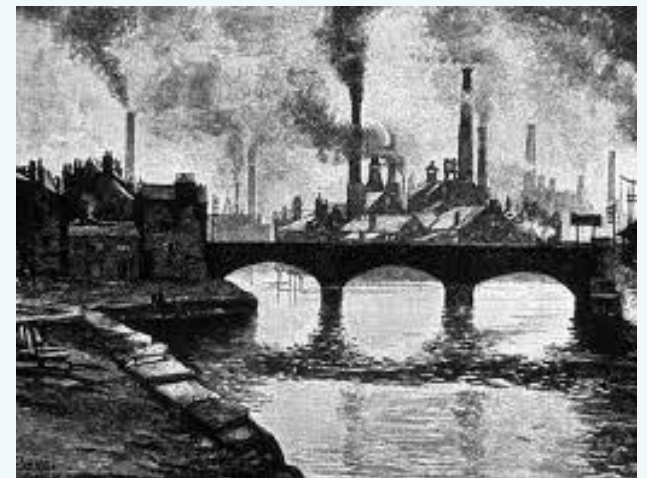
- Βιομηχανική πόλη =
- η πιο βρώμικη πόλη της ιστορίας ;;;
- Την πρώτη βιομηχανική εποχή, η Βρετανία ήταν διάσημη για την ατμοσφαιρική ρύπανση των βιομηχανικών καμινάδων της.

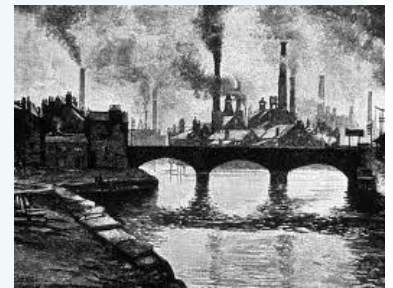
- Και η βιομηχανική επανάσταση, που έκανε τόσο πολλά για να αυξήσει το εισόδημα και τον πλούτο, εξαρτιόταν σχεδόν εξ ολοκλήρου από μία πηγή καυσίμων: τον **άνθρακα**.
- Οι ατμομηχανές με **άνθρακα** μετατράπηκαν στους τροχούς της βιομηχανίας και των μεταφορών.

- Η μη ρυθμιζόμενη καύση άνθρακα μόλυνε την ατμόσφαιρα στις βιομηχανικές πόλεις της Βρετανίας και αφορούσε όλους.
- Αλλά η ποιότητα του αέρα δεν μετρήθηκε και παρακολούθηθηκε μέχρι και τον 20ο αιώνα.
- Και ενώ η αιθάλη μαύριζε τα κτίρια και τα ρούχα, οι επιπτώσεις του τοξικού αέρα στην υγεία δεν αξιολογήθηκαν, μέχρι πρόσφατα...

- Ήδη από τη δεκαετία του 1850, η υψηλότερη ένταση άνθρακα συνδέεται με τα υψηλότερα ποσοστά θνησιμότητας από τις αναπνευστικές νόσους, ιδιαίτερα μεταξύ των ηλικιωμένων και των πολύ νέων.
- Μία αύξηση μόλις 1% στην ένταση του άνθρακα αύξανε το θάνατο των βρεφών κατά μία μονάδα σε κάθε 100 γεννήσεις.
- Η επίπτωση της ρύπανσης των βιομηχανικών πόλεων της Βρετανίας στα τέλη του 19ου αιώνα υπολογίζεται ότι είναι συγκρίσιμη με αυτήν κάποιων πόλεων της Ινδίας και της Κίνας σήμερα.

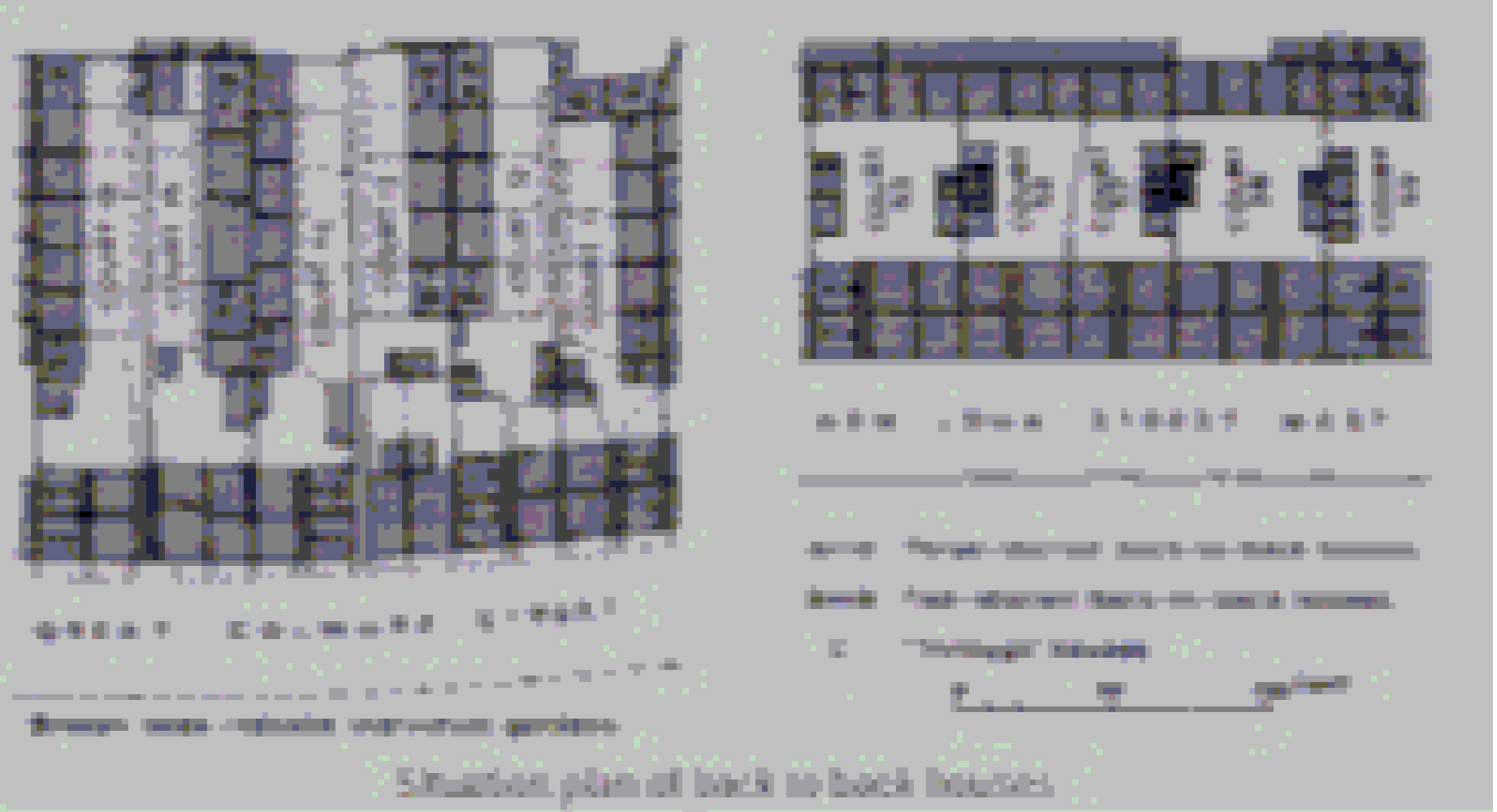

**Δρόμος του
Λονδίνου του
19ου αιώνα**

- Σε έρευνα του **1854** για το **Λονδίνο**
- → κοντά στο 50% των νοικοκυριών είχαν μόνο **ένα δωμάτιο**
- → Τα περισσότερα σπίτια δεν διέθεταν δικό τους
- **τρεχούμενο νερό** και **τουαλέτα**
- → επιπλέον, για τις κοινές βρύσες και τουαλέτες, δεν
- υπήρχε κάποιος που να είχε την ευθύνη ...

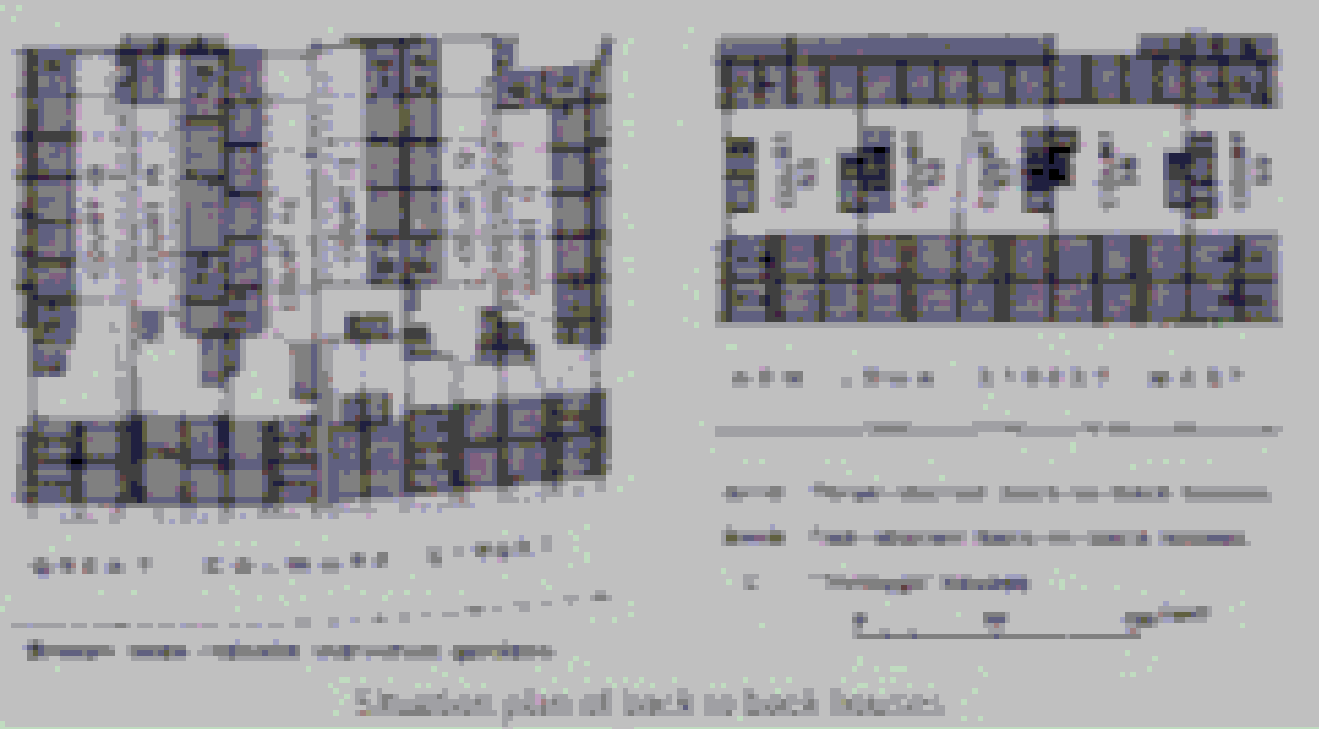
- Αγγλία :
- Τεράστιες συνοικίες εργατικών κατοικιών προστέθηκαν κατά τη Βικτωριανή εποχή

→ Χτισμένα σε στενάκια, με 3 τοίχους να αποτελούν μεσοτοιχίες, ώστε να εξοικονομούν υλικά

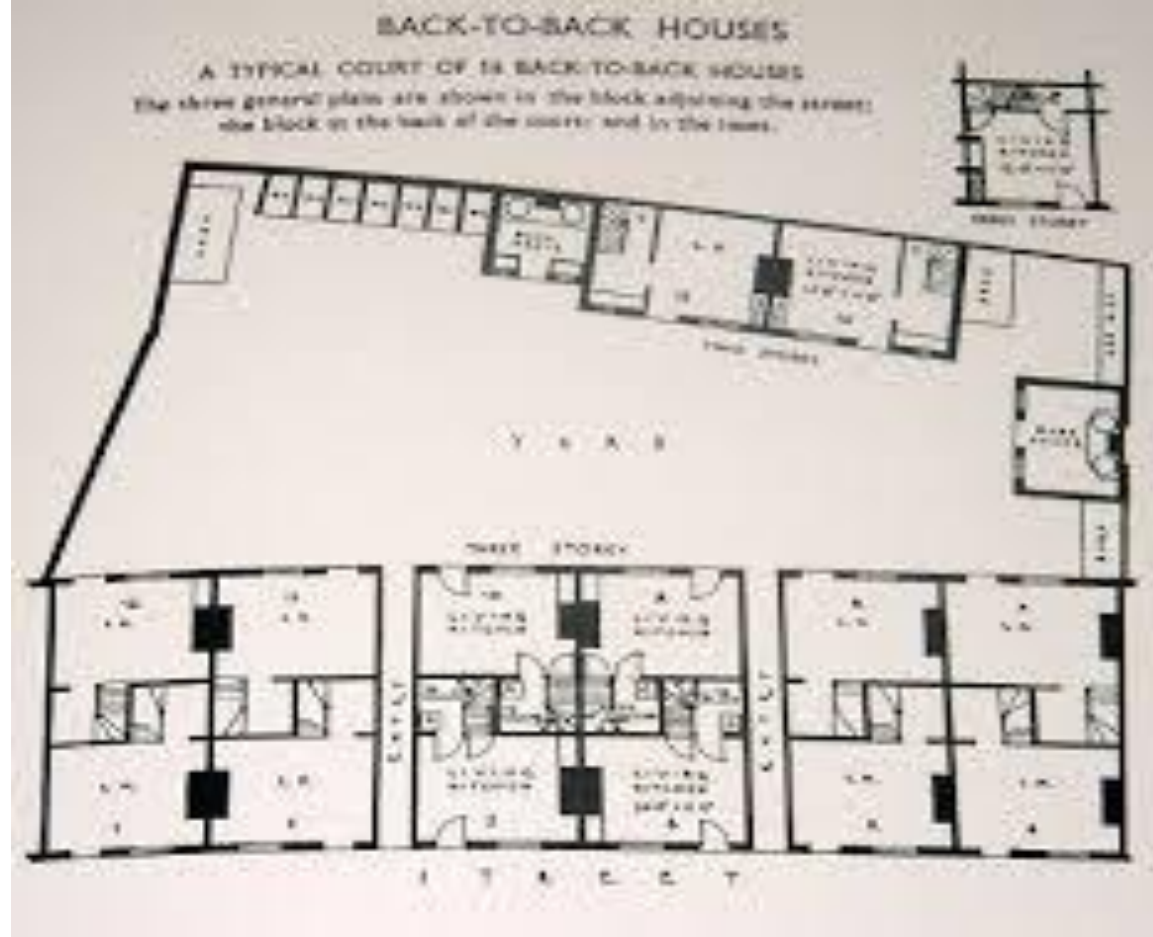
→ Για την εξοικονόμηση και χώρου, οι δρόμοι ήταν τόσο στενοί, που δεν επέτρεπαν επαρκή φωτισμό και αερισμό

- Περιλάμβαναν ένα καθιστικό και ένα δωμάτιο επάνω
- Κουζίνα και τουαλέτες ήταν κοινά, και μερικές φορές τα μοιραζόταν 16 νοικοκυριά
- το κάθε σπίτι μπορούσε να έχει από 1 ως 3 οικογένειες –και, ενίοτε, και ζώα
- οι αυλές είχαν εξωτερικές τουαλέτες, μαγειρεία, αποθήκες και βόθρους

- Σε άλλες περιπτώσεις, χτισμένα σε 2 σειρές = **“back-to-back”**,
- χωρίς παράθυρα, χωρίς πίσω αυλές
- υπόνομος-αυλάκι στη μέση του δρόμου
- πολύ στενοί δρόμοι

Στα κέντρα των πόλεων τα πράγματα ήταν καλύτερα
Εκεί κατοικούσαν κυρίως μεσαία και ανώτερα στρώματα

Notting Hill

Townhouses

- **Η αντίδραση στη βιομηχανική πόλη ...**
- **Αντίδραση** στις ανθυγιεινές συνθήκες
- **Αντίδραση** στο χάος, τον συνωστισμό και την κυκλοφοριακή συμφόρηση
- **Αντίδραση** στη γενικευμένη αίσθηση ότι ο Πολιτισμός είχε φτάσει σε ένα αδιέξοδο

- Η **Αντίδραση** γέννησε πολλά ριζοσπαστικά ουτοπικά κινήματα για μια διαφορετική πολεοδομία
 - Τα περισσότερα στρεφόταν προς την ύπαιθρο, και τη δημιουργία ιδανικών ουτοπικών χωριών
 - Κάποια οραματίστηκαν νέα **πολεοδομία** και νέες **πόλεις**, σχεδιασμένες από την αρχή ...
- Σημαντικότερο τέτοιο κίνημα, το κίνημα της **κηπούπολης (garden city)**

- Το κίνημα της **κηπούπολης (garden city)** είναι μια μέθοδος αστικού σχεδιασμού στην οποία οι αυτόνομες κοινότητες περιβάλλονται από «πράσινες ζώνες», που περιέχουν αναλογικούς τομείς κατοικιών, βιομηχανίας και γεωργίας.

- Η ιδέα ξεκίνησε το 1898 από τον **Ebenezer Howard** στο Ηνωμένο Βασίλειο και στοχεύει να αποτυπώσει τα βασικά οφέλη από ένα περιβάλλον τοπίου και ένα περιβάλλον πόλης, αποφεύγοντας τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν και τα δύο.
- Κατά τη διάρκεια της ζωής του Howard, το Letchworth, το Brentham Garden Suburb και το Welwyn Garden City χτίστηκαν στην ευρύτερη περιοχή του Λονδίνου σύμφωνα με την ιδέα του Howard, και πολλές άλλες κηπουπόλεις εμπνευσμένες από το μοντέλο του έχουν κατασκευαστεί από όλο τον κόσμο.

GARDNER - CITY

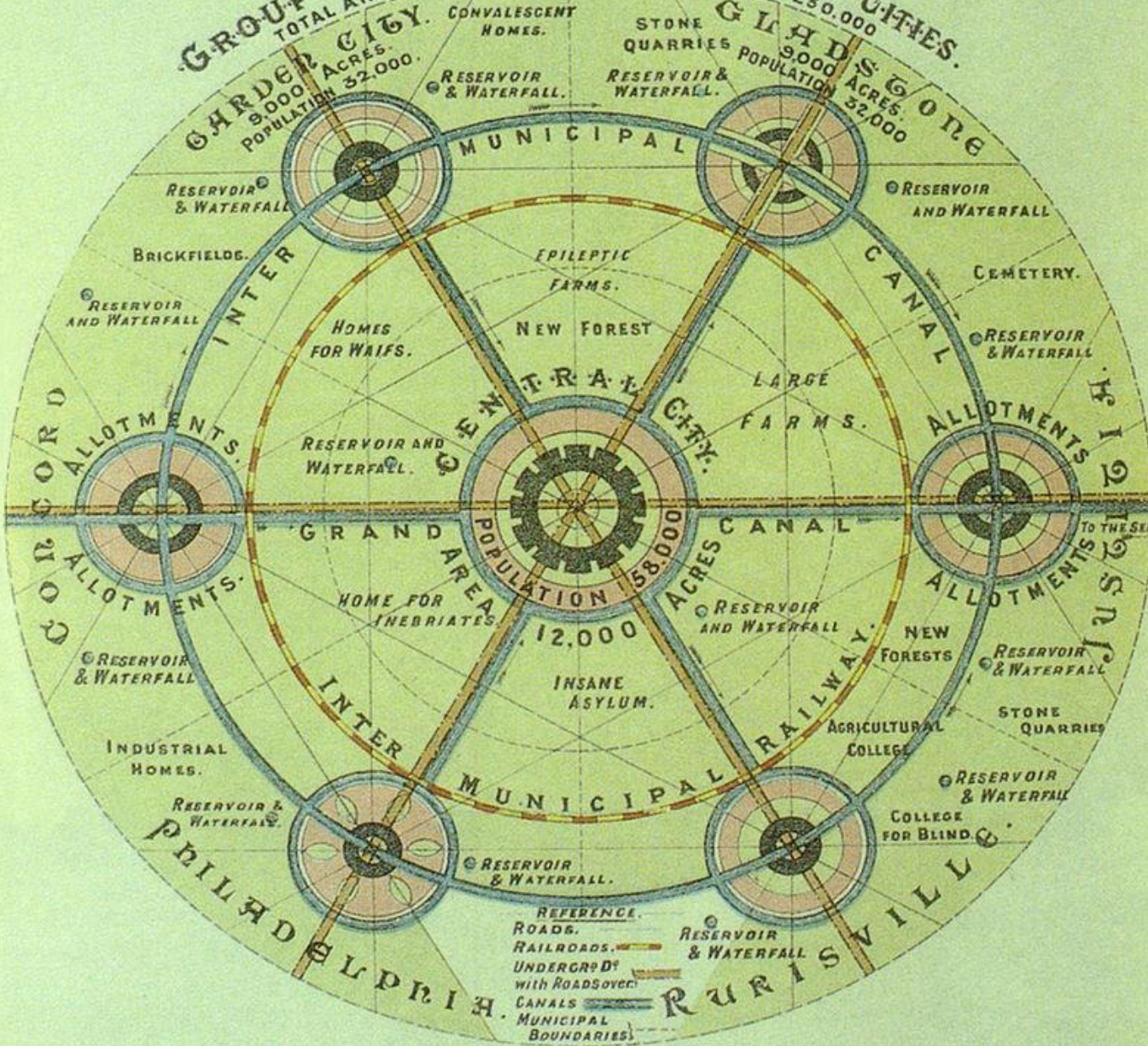

- **Garden city**

- → μια κεντρική πόλη 40.000 κατοίκων (ιδανικό μέγεθος)
- συγκεντρώνει και τις βασικές δημόσιες υποδομές
- → δορυφορικές πόλεις 30-40.000 κατοίκων
- → μια γεωργική πράσινη ζώνη (green belt) ανάμεσα στην κεντρική πόλη και τις πόλεις-δορυφόρους

GROUP OF SLUMLESS SMOKELESS CITIES.

TOTAL AREA 66000 ACRES. POPULATION 250,000

REFERENCE:
 ROADS. ———
 RAILROADS. ———
 UNDERGROUND with ROAD OVER. ———
 CANALS. ———
 MUNICIPAL BOUNDARIES. ———

RESERVOIR & WATERFALL. ———

SCALE: 1/2 Miles.

- Γύρω στα μισά του 19ου αιώνα, τα πράγματα άρχισαν να γίνονται κάπως καλύτερα :
- → εγκαταλείφθηκε ο ακραίος φιλελευθερισμός και το “laissez faire” προς όφελος ενός ελέγχου από το Κράτος, για το δημόσιο συμφέρον
- → αναγνωρίστηκε η ανάγκη να προσαρμοστεί η μεσαιωνική ρυμοτομία πολλών μεγάλων πόλεων στις ανάγκες της καπιταλιστικής, βιομηχανικής κοινωνίας

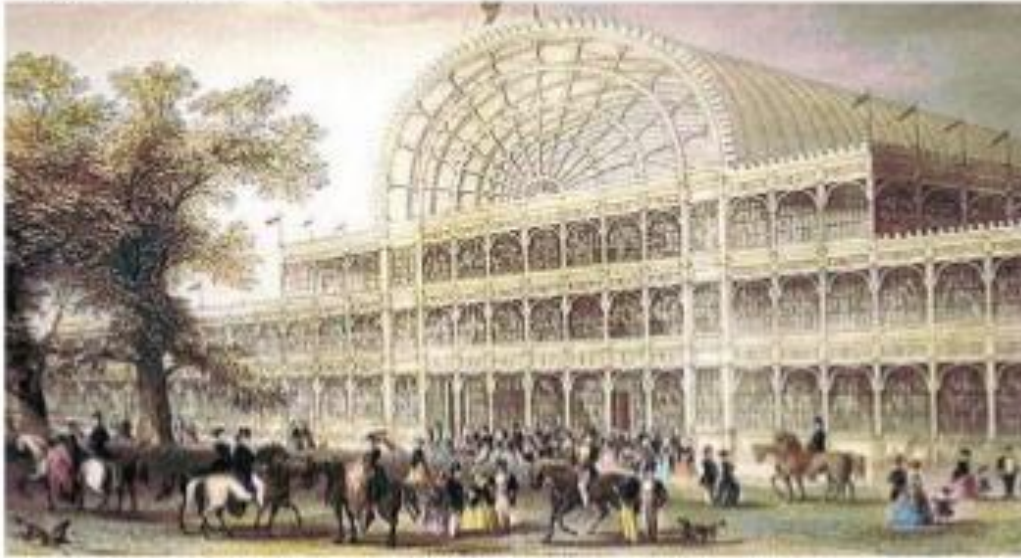

- Προς αυτήν την κατεύθυνση, στην Αγγλία είχαμε
- Το 1834 ήδη, ψηφίστηκε ο «Νόμος για τους Φτωχούς», που προέβλεπε εργατικές κατοικίες και ιατρική φροντίδα για τους άνεργους
- Το 1848, ο πρώτος Νόμος για Δημόσιο Σύστημα Υγείας
- Την ίδια εποχή, οι Δήμοι απέκτησαν αρμοδιότητες και μέσα για να οργανώσουν αποχετευτικά συστήματα, συλλογή απορριμμάτων, έλεγχο σφαγείων, πλακοστρώσεις δρόμων, δημόσια πάρκα, κλπ

>>>>>>>> κυρίως όμως,

- εμφανίστηκαν νέες πολεοδομικές ιδέες και νέα πρότυπα της σύγχρονης πόλης, ως απάντηση στην αντι-αστική ιδεολογία των ουτοπικών κινημάτων
- Οι απαρχές του οικονομικού, χρηματιστηριακού και πολιτιστικού **ανταγωνισμού μεταξύ των μεγάλων μητροπόλεων**, και η υιοθέτηση των μεγαλεπήβολων σχεδίων (grand manner) ως μέσου ανάδειξης

Crystal palace

Eiffel tower

Μια νέα γενιά **επιβλητικών και εμβληματικών κτιρίων**, και μια νέα **Αρχιτεκτονική** στις μεγάλες μητροπόλεις της Βιομηχανικής Επανάστασης ...

→ αναγνωρίστηκε η ανάγκη να προσαρμοστεί η μεσαιωνική ρυμοτομία πολλών μεγάλων πόλεων στις ανάγκες της καπιταλιστικής, βιομηχανικής κοινωνίας

→ **Ενεργητική πολεοδομία, και**

→ **Ρυθμιστικά Σχέδια**

→ Στο Παρίσι, ο Αυτοκράτορας Ναπολέον III αναθέτει στον Βαρόνο Haussmann την αναμόρφωση του Παρισιού

- Στο **Παρίσι**, ο Αυτοκράτορας Ναπολέον III αναθέτει στον **Βαρόνο Haussmann** την αναμόρφωση του Παρισιού
- = Πλατειές λεωφόροι (βουλεβάρτα) στη θέση των Μεσαιωνικών τειχών
- → Ανάλογη αναμόρφωση έγινε και στη **Βιέννη**, αλλά μόνο περιμετρικά, στη θέση των μεσαιωνικών τειχών. Ενδιάμεσα διατηρήθηκε η μεσαιωνική πόλη

Η νέα ρυμοτομία του Παρισιού, από τον Haussmann

- Κτίρια με ίδιο ύψος, ίδιες αποχρώσεις εξωτερικών τοίχων, και αρμονικά μεταξύ τους αρχιτεκτονικά και διακοσμητικά στοιχεία
- Έδωσε στην πόλη την όψη και το ύφος που θαυμάζουμε μέχρι σήμερα

Gustave Caillebotte - Paris Street; Rainy Day
1877

Hausmannian architecture on avenue Opéra, Paris

